

Stockholm den 17 november 2018

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

KLYS yttrande över F-skattesystemet – några särskilt utpekade frågor SOU 2018:49

Presentation

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – är en samarbetsorganisation för konstnärligt yrkesverksamma inom områdena ord, ton, bild, scen och media. KLYS företräder genom sina 14 medlemsorganisationer ca 30.000 professionella kulturskapare. Inom KLYS verksamhetsområden ingår frågor som är gemensamma för olika konstnärsgrepp såsom upphovsrätt, arbetsmarknad, socialförsäkringar och skatter. En av KLYS främsta målsättningar är att skapa bättre villkor för konstnärligt yrkesverksamma och att underlätta för dem att utöva sitt yrke.

KLYS har fått rubricerade utredning på remiss och vill härmed framföra följande synpunkter över de aspekter av utredningen som berör konstnärligt och litterärt yrkesverksamma.

Kulturskapares arbetsmarknad och dess koppling till utredningen

Kulturskapares sociala och ekonomiska situation skiljer sig på flera sätt från andra yrkesgruppers. Utmärkande för kulturskaparnas villkor är att de befinner sig på en utpräglad frilansarbetsmarknad där tillsvidareanställningar är sällsynta. De har tidsbegränsade anställningar, korta uppdrag och deltidsanställningar och/eller är verksamma som egenföretagare, främst som enskilda näringsidkare. Uppdrag i egenskap av egenföretagare kombineras ofta med korta anställningar och icke-konstnärliga försörjningsarbeten, såsom kompletteringsjobb, vilket medför att många kulturskapare uppträder både som A- och F-skattare.

KLYS vill betona att många kulturskapare mer eller mindre tvingas in i egenföretagarrollen och därigenom inordnas i samma skatte-, avgifts- och bokföringsregler som vanliga näringsidkare. Den konstnärliga verksamheten är dock många gånger av en annan art än vanlig näringsverksamhet. Det är ofta andra incitament än vinstsyfte som driver den kulturskapande egenföretagaren. För denne är istället utgångspunkten att få möjlighet att ägna sig åt skapande verksamhet.

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Federationen Svenska Musiker, Teaterförbundet för scen och film, Svenska Regissörsföreningen, Oberoende Filmars Förbund, Unionen, fackklubben vid SR, SVT och UR

F-skattesedel löser alltså inte konstnärligt yrkesverksammas grundläggande problem. Den ger dem inte ökad social trygghet och den skapar inte fler arbetstillfällen. Det är både ett rättvisekrav och en kulturpolitisk fråga att skatte- social- och arbetsmarknadspolitiken tar hänsyn till de speciella förutsättningar som råder på kulturarbetsmarknaden.

Ökningen av egenföretagare, både frivilliga och ofrivilliga, inom kultur- och mediesektorn har varit kraftig den senaste tio-femtonårsperioden. Detta framgår inte minst av Konstnärsnämndens rapport från 2017 i vilken framgår att nästan 50 % av konstnärerna deklarerade för någon form av näringsverksamhet år 2014, vilket är en rejäl ökning från 2004 med nästan 10 %. Kraftigaste ökningen var inom dans och vissa delar av musikområdet, men även en stor ökning inom teater; områden som traditionellt haft en större andel tillsvidare- och visstidsanställningar jämfört med andra konstområden som bild/form och ord.

Detta beror på att arbetsgivare och uppdragsgivare på kultur- och medieområdet, även offentliga kulturinstitutioner, i allt större utsträckning erbjuder uppdrag på faktura än anställer. Det handlar därför för oss mer om en sorts "dold anställning" än om "falsa egenföretagare", som är fokus för utredningen. Jfr det särskilda yttrandet på sidan 239 i utredningen.

Enligt KLYS måste därför "flexibla" eller atypiska sysselsättningsformer fortfarande sägas tränga ut vanliga tillsvidare- och visstidsanställningar inom kultur- och mediebranschen.

KLYS synpunkter på den aktuella utredningen

2.2.2 Faktureringsplattformar, egenanställningsföretag eller liknande

Det är enligt KLYS problematiskt att det förekommer flera olika begrepp och att det saknas en gemensam syn på vad som avses med s k egenanställning.

KLYS anser inte att begreppen egenanställning och egenanställningsföretag är lämpliga. Begreppet egenanställning knyter an till det internationella uttrycket self-employed, som är ett samlingsbegrepp för olika typer av atypiska anlitandeformer. Termen saknar dock motsvarighet i svensk lagstiftning. De anlitandeformer som finns i svensk arbetsrätt idag är arbetstagare/anställd med A-skatt eller egenföretagare/uppdragstagare med F-skatt. Man kan också vara s k kombinator med FA-skattesedel och växla mellan arbete med A- och F-skatt, vilket är fallet för många professionella kulturskapare.

KLYS har istället för termerna egenanställning eller egenanställningsföretag valt att använda begreppen fakturaanställd respektive fakturaanställningsföretag i vårt arbete. Dessa begrepp använder vi bl a i det informationsblad som vi tagit fram med råd till kulturskapare när de anlitar denna typ av tjänster. På utredningens sida 26 hänvisas också till detta informationsblad och till begreppet ”fakturaanställningsföretag”.

8.2 Egenanställning eller liknande?

Inom vissa kultur- och mediebranscher anlitar allt fler yrkesverksamma kulturskapare fakturaanställningsföretag (eller s k egenanställningsföretag) för att kunna fakturera sina uppdragsgivare eller arbetsgivare, eftersom de själva inte har en enskild firma. Men att anlita den här typen av företag innebär nackdelar och risker samt ger den anställde en »falsk trygghet«. Det kan bli dyrare än vad den enskilde först tror och det råder fortfarande osäkerhet kring vilka rättigheter den s k egenanställda har.

För att varna för de fallgropar som finns tog KLYS härom året fram ovan nämnda informationsblad där vi lyfter viktiga aspekter när det gäller denna typ av tjänster och presenterar en checklista över vad en yrkesverksam kulturskapare bör tänka på vid anlitan- de av sådant företag.

8.3.3 Uppdragstagare i arbetslöshetsförsäkringen

KLYS anser att det finns behov av att se över uppdragstagarbegreppet (tolkningen av begreppen självständig och osjälvständig) i arbetslöshetsförsäkringen. Denna fråga tas också upp av den konstnärspolitiska utredningen SOU 2018:23 Konstnär- oavsett villkor?, som en problematik för många frilansande kulturskapare som bör åtgärdas.

9.2.3 Förekomsten av falska företagare i Sverige

Utredningen konstaterar att falska företagare förekommer i Sverige och bedömer att fenomenet är mest frekvent inom bygg--, anläggnings- och transportbranscherna. KLYS vill framhålla att falska egenföretagare eller snarare s k ”dolda anställningar”, även finns inom kultur- och mediebranschen bland de konstnärligt yrkesverksamma, och beror på att arbets- och uppdragsgivare inom kultur och media i allt större utsträckning kräver F-skatt för att erbjuda uppdrag.

Arbets- och uppdragsgivarna anser sig inte ha råd eller vilja att anställa. De upplever det som administrativt krångligt att anställa under kortare perioder, bl a av skatterättsliga skäl. En annan anledning är oron för att de visstidsanställda ska bli "inlasade" i enlighet med lagen om anställningsskydd (LAS) samt att de vill undgå minimivillkor/krav som regleras i kollektivavtal. Detta gäller även seriösa arbets- och uppdragsgivare såsom offentligt finansierade kulturinstitutioner.

Det är dock svårt att uppskatta hur många personer som egentligen är "anställda", men som formellt har anlitats som näringsidkare. Inom vissa kulturområden finns branscher där mer eller mindre samtliga är verksamma som egenföretagare, men där de flesta vid en arbetsrättslig prövning skulle anses vara anställda.

KLYS medlemsförbund informerar löpande sina medlemmar om vilka risker det finns med att arbeta som falska företagare eller i s k dolda anställningar, t ex när det gillar minskad social trygghet och skatterättsliga effekter, och rekommenderar sina medlemmar att i första hand försöka få en anställning och omfattas av kollektivavtal, inom de områden där dessa finns.

Eftersom många av KLYS yrkesgrupper befinner sig i en beroendeställning gentemot sina arbets- och uppdragsgivare finns det normalt en rädsla att påtala ett felaktigt förhållande eller kräva anställning, eftersom den enskilde annars riskerar att förlora jobbet som följd. Tyvärr är det många arbets- och uppdragsgivare inom kultur- och mediebranschen som inte tar sitt ansvar när det gäller anlitan av falska företagare och löpande tillämpar s k dolda anställningar.

9.2.4 Behöver F-skattesystemet ändras utifrån analysen om falska egenföretagare?

Utredningen konstaterar att F-skattesystemet kan leda till förekomsten av falska egenföretagare och att risk finns för skattefusk och skatteundandragande. Därför dras slutsatsen att det finns behov av åtgärder och skäl att se över 9 kap skatteförfarandelagen om godkännande för F-skatt. En åtgärd som enligt KLYS skulle kunna minska förekomsten av falska företagare skulle vara att begränsa möjligheten för arbetsgivare att anlita F-skattare när uppdragstagaren ska arbeta under anställningsliknande förhållanden och som, om alla omständigheter vore kända för Skatteverket, skulle beskattas i inkomstslaget tjänst.

Oavsett vilka åtgärder som utredningen kommer att föreslå är det viktigt att ett godkännande för F-skatt inte har betydelse för om en person ska betraktas som arbetstagare arbetsrättsligt, utan att ett beslut om F-skatt endast avser att en person ska beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet.

Enligt KLYS bör det även fortsättningsvis vara enkelt att ansöka om och bli godkänd för F-skatt. Systemet får inte uppfattas som komplicerat på så sätt att personer avstår från att ansöka. I utredningens fortsatta arbete måste därför noga analyseras vilka konsekvenser som ändringar i reglerna om F-skatt kan få för enskilda, särskilt med tanke på att en regeländring kommer att gälla alla personer som ansöker om F-skatt.

I utredningen anges att det i slutbetänkandet särskilt ska belysas om det ska krävas mer än en uppdragsgivare för att godkännas för F-skatt. Det kan dock konstateras, inte minst inom kultur- och mediesektorn, att det förhållande att en F-skattare har fler än en uppdragstagare inte per automatik gör att den ska behandlas som näringsidkare, utan likväl kan vara en falsk egenföretagare/dold anställning.

KLYS välkomnar att utredningen i det fortsatta arbetet ska analysera om tolkningen av begreppet näringsverksamhet i skatterättslig mening har fått för stor betydelse även på de arbetsrättsliga och socialförsäkringsrättsliga områdena och om det i så fall lett till en icke avsedd urholkning av skyddet för arbetsgivare. Det är därför av största vikt, som även konstateras ovan, att ett godkännande för F-skatt inte får betydelse för om en person ska betraktas som arbetstagare vid en arbetsrättslig och socialförsäkringsrättslig prövning.

9.3.1 Behöver F-skattesystemet ändras utifrån analysen om egenanställning eller liknande?

KLYS delar inte utredningens bedömning att skatteförfarandelagen inte behöver ändras i syfte att bekämpa skattefusk och skatteundandragande gällande förekomsten av s k egenanställningar och liknande. Vi menar dock att samma problematik som finns rörande falska egenföretagare också kan leda till skatteundandragande även vid användning av s k egenanställningsföretag, såsom kringgående av arbetstagares rättigheter enligt lagar och kollektivavtal och felaktigheter vid redovisning av inkomster, avdragsgilla kostnader samt momsdeklaration.

9.3.2 Behövs andra klarlägganden avseende egenanställning eller liknande?

Utredningen understryker vikten av att utvecklingen av s k egenanställningar noga följs. KLYS delar denna bedömning och vill särskilt peka på behovet av ökad tydlighet i förhållande till de personer som anlitar dem.

Vi förordar också ett lämpligare begrepp för dessa tjänster/företag än begreppet egenanställningsföretag. Företeelsen innebär inte en anställning hos faktureringserviceföretagen utan en service till företag som inte vill anställa. Dessvärre betalas inte servicen av den arbetsgivare som har vinning av den utan avgiften tas som regel ut av den som utfört arbetet, den s k egenanställda, vilket innebär en ytterligare minskning av ersättningen.

KLYS medlemsorganisationer ser regelbundet exempel på medlemmar som drabbas på ett negativt sätt när de varit egenanställda hos arbetsgivare. De erhåller inte ersättning enligt kollektivavtal (i den mån sådana finns) och de mister sin a-kassa. De drabbas också vid sjukdom, konkurser, skatterättsligt och i arbetsmiljöhänseende, där ingen tar ansvar, varken uppdragsgivaren eller det s k egenanställningsföretaget.

Dessa aspekter bör noggrant belysas i kommande översyner och utredningar av dessa företags skyldigheter.

För KLYS

Ulrica Källén
Verksamhetsledare